

SELETUSKIRI
maeluministri määruse „Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus” eelnõu
juurde

1. Sissejuhatus

Maeluministri määrus kehtestatakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse (edaspidi *ELÜPS*) § 67 lõike 2 alusel.

1. jaanuaril 2014 algas uus Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) eelarveperiood 2014–2020, mille raames saab Eesti osa *EL*-i maaelu arengu toetuste eelarvest. Maaelu arengu toetuste andmist reguleerib perioodil 2014–2020 Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (*EL*) nr 1305/2013 Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (*EAFRD*) antavate maaelu arengu toetuste kohta ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (*EÜ*) nr 1698/2005 (*ELT L 347, 20.12.2013, lk 487–548*). Nimetatud määruse artikli 6 kohaselt tuleb liikmesriikidel *EL*-i maaelu arengu toetuste saamiseks koostada maaelu arengu programm, milleks Eesti puhul on „Eesti maaelu arengukava 2014–2020“ (edaspidi *arengukava*), mis on kiidetud heaks Euroopa Komisjoni otsusega.

Käesolev määrus on vajalik arengukava meetme 10 „Põllumajanduse keskkonna- ja kliimameede” tegevuse liigi „Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus” rakendamiseks. Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse –, nagu ka teiste põllumajanduslike keskkonnatoetuste – õiguslik alus on Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (*EL*) nr 1305/2013 artikkel 28, mille lõike 2 kohaselt on võimalik anda toetust põllumajandustootjatele ja teistele maavaldajatele, hüvitades nende kantavad lisakulud ja/või saamatajäänud tulu, mis on tingitud nende poolt vabatahtlikult võetud keskkonna- ja kliimakohustustest põllumajandusmaal.

Poollooduslikud kooslused on olulised loodusliku mitmekesisuse säilitamisel. Suur liigirikkus on omane eeskätt puisniitudele ja loopealsetele. Ranna- ja luhaniidud on seevastu olulised rändlindude peatus- ja toitumiskohad ning kurvitsaliste elupaigad. Poollooduslikel kooslustel esineb ka tavapärasest rohkem haruldasi taime- ja loomaliike.

EL-i loodusdirektiivi (92/43/EMÜ) kohaselt tuleb säilitada või taastada kõigi üle-euroopaliselt ohustatud liikide ja elupaigatüüpide soodne seisund. Esimest korda hindasid *EL*-i liikmesriigid loodusdirektiivi liikide ja elupaikade seisundit 2007. aastal. Ebapiisava hooldamise tõttu hinnati meie olulisemate poollooduslike koosluste seisund selles aruandes ebapiisavaks. 2013. aasta hindamisel olid tulemused samad.

Hinnanguliselt vajab Eesti kaitstavatel aladel säilitamist 60 000 ha erinevaid niidukooslusi, millest tuleb looduskaitse arengukava kohaselt tagada aastaks 2020 regulaarne hooldus vähemalt 45 000 hektaril. Üheks vahendiks selle riigisisese eesmärgi saavutamisel on poolloodusliku koosluse hooldamise toetus. Kui rannaniitude ja luhaniitude hooldusaluse pindala osas on eesmärk peaaegu saavutatud ja vajalik on eelkõige hoolduskvaliteedi parandamine, siis puisniitude ja loopealsete puhul tuleb edaspidi senisest suuremat tähelepanu pöörata just pindala suurenemisele.

Arengukava kohaselt on poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse üldeesmärk parandada poollooduslike koosluste ja nendega seotud liikide seisundit, sealjuures parandada poollooduslike koosluste hooldamise kvaliteeti ja nendega seotud liikide seisundit, suurendada hooldatavate alade pindala ning põllumajandusloomade abil hooldatavate poollooduslike koosluste osa; säilitada ja suurendada elurikkust ja maastikulist mitmekesisust.

Toetust makstakse, kui toetuse taotleja hooldab poollooduslikku kooslust nõuetekohaselt. Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse nõuded sõltuvad sellest, kas kooslust hooldatakse niitmise või karjatamise teel, ning koosluse tüübist, mille kohta toetust taotletakse. Lisaks on võimalik valida lisategevus liigikaitseliselt olulistele rannaaladele, kus on vajalik keskmisest parem hoolduskvaliteet.

Poolloodusliku koosluse hooldamise toetusel on oma roll ka arengukava üldisemate eesmärkide saavutamisel: toetusega hõlmatud hektarid panustavad kõigis kolmes Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 artikli 5 punktis 4 toodud sihtvaldkonnas (4A – elurikkuse ennistamine, säilitamine ja parandamine, sealhulgas Natura 2000 aladel ja looduslikust või muust eripärasest tingitud piirangutega aladel, ning suure loodusliku väärtusega põllumajanduse ja Euroopa maastike seisundi ennistamine, säilitamine ja parandamine, 4B – veemajanduse, sealhulgas väetiste ja pestitsiidide kasutamise parandamine, 4C – mullaerosiooni tõkestamine ja mulla majandamise parandamine), samuti punkti 5 alapunktis d nimetatud sihtvaldkonnas (5D – põllumajanduse põhjustatud kasvuhoonegaaside ja ammoniaagi heitkoguse vähendamine) ja alapunktis e nimetatud sihtvaldkonnas (5E – põllumajanduses ja metsanduses CO₂ säilitamise ja sidumise edendamine) põllumajandusmaa kohta seatud eesmärkide saavutamisele. Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse sihtpindalaks on 40 000 hektarit.

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Põllumajandusministeeriumi maaelu arengu osakonna põllumajanduskeskkonna büroo peaspetsialist Kaidi Jakobson (tel 625 6141, kaidi.jakobson@agri.ee). Juriidilise ekspertiisi määruse eelnõule on teinud Põllumajandusministeeriumi õigusosakonna nõunik Gregori Palm (tel 625 6260, gregori.palm@agri.ee). Eelnõu on keeleliselt toimetanud Põllumajandusministeeriumi õigusosakonna peaspetsialist Laura Ojava (tel 625 6523, laura.ojava@agri.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Määruse eelnõu (edaspidi *eelnõu*) koosneb seitsmest peatükist ja 22 paragrahvist.

Eelnõu § 1 sätestab, et määrusega kehtestatakse arengukava meetme 10 „Põllumajanduse keskkonna- ja kliimameede“ tegevuse liigi „Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus“ raames antava toetuse (edaspidi *toetus*) andmise tingimused ning kord. Toetuse andmise tingimused ning kord hõlmavad sätteid toetatavate tegevuste, toetuse ühikumäära, taotleja ja maa toetusõiguslikkuse nõuete, nõuetele vastavuse, baasnõuete, toetatavate tegevuste, põllumajandusliku majapidamise üleandmise, kohustuse üleandmise, ülevõtmise, suurendamise, vähendamise, asendamise, toetuse taotlemise (sh taotlusele esitatavate nõuete ja taotluse esitamise tähtaja), taotleja, taotluse ja toetatava tegevuse kontrollimise,

toetuse vähendamise, taotluse rahuldamise ja rahuldamata jätmise, toetuse maksmise ja muudatustest teavitamise kohta.

Eelnõu § 2 sätestab toetatavad tegevused.

Toetust antakse poolloodusliku koosluse hooldamise ja sellega seotud tegevuste elluviimise eest viieaastase ajavahemiku jooksul toetusõiguslikul maal, mille kohta toetust taotletakse (edaspidi *kohustus*).

Poolloodusliku koosluse hooldamise kohustuse raames tuleb täita poollooduslike koosluste hooldamise nõudeid viie kalendriaasta jooksul (edaspidi *kohustuseperiood*). Liigikaitseliselt olulistel rannaaladel, kui tegevusi viiakse ellu koos poolloodusliku koosluse hooldamise põhitegevusega, on võimalik valida täiendavate hooldusnõuete täitmine vähemalt ühe kalendriaasta jooksul. Viis järjestikust kalendriaastat moodustavad kokku kohustuseperioodi ehk kohustuseperiood koosneb viiest kohustuseaastast. Näiteks 2015. aastal võetud kohustuse puhul algab kohustus 1. jaanuarist 2015 ja kestab kuni 31. detsembrini 2019.

Taotluse esmakordsel esitamisel taotluses näidatud pindala on kohustuse alune pindala. Kui aga kontrolli käigus tehakse kindlaks, et toetusõiguslik ala on väiksem, siis on kohustuse aluseks pindalaks kontrolli tulemusel saadud pindala. Kui kohapealse mõõtmise tulemusena on koosluse pindala, mille kohta toetust taotleti, suurem, loetakse kohustuse aluse maa pindalaks taotletud pindala. Kohustus ei saa alata taotluses esitatust suurema maa pindala kohta.

Kui pärast esimest kohustuseaastat tehtud kohapealse kontrolli käigus tuvastatakse, et toetusõigusliku maa pindala on väiksem kui pindala, mille kohta toetust taotleti, nõutakse enamakstud toetuse osa koos vastava toetuse vähendamisega tagasi ning kohustuse aluse maa pindala korrigeeritakse. Ühel taotlejal saab sama toetuse kohta olla vaid üks poolloodusliku koosluse hooldamise kohustus.

Kohustuse võtnud taotlejal algab kohustuseperiood tagasiulatuvalt kalendriaasta algusest, kuna nõuetele vastavuse nõuete täitmist kontrollitakse kalendriaasta kohta ja nõuete rikkumisel vähendatakse kalendriaastal makstavat toetust. Seega on ühtseks toetuse menetlemiseks põhjendatud rakendada poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse kohustuseaastana kalendriaastat.

Kui määruses nähakse ette kohustuse pikendamise võimalus pärast viiendat kohustuseaastat, loetakse pikendatavad kohustuseaastad kohustuseperioodi hulka.

Kohustuseperioodi jooksul võib taotleja igal aastal, kui selleks on olemas Keskkonnaameti nõusolek, otsustada hooldamise viisi – niitmise ja niite kokkukogumise või karjatamise – esitades vastavad andmed koos toetuse taotlusega. Näiteks võib esimesel kohustuseaastal valida ala hooldamise niitmise ja niite kokkukogumise teel, teisel aastal karjatamise teel, kolmandal aastal jälle niitmise ja niite kokkukogumise teel. Kohapealses kontrollis kontrollitakse seda, kas on ellu viidud taotluses esitatud töid. Hooldusvõtet ei saa taotleja valida nende poollooduslike koosluste puhul, kus on lubatud üks kindel hooldusvõte, näiteks on puiskarjamaa ainuke hooldusvõte karjatamine.

Taotluse menetlemisel on olulised taotlusel esitatud andmed, seepärast peab taotleja teavitama Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ametit (edaspidi *PRIA*) alati ja viivitamata, kui ei ole võimalik täita taotluses esitatud tingimusi.

Keskkonnaamet on Keskkonnaministeeriumi valitsemisalas tegutsev valitsusasutus, mis teostab täidesaatvat riigivõimu ja riiklikku järelevalvet ning kohaldab riiklikku sundi seaduses ettenähtud alustel ja ulatuses. Ameti tegevusvaldkond on riigi keskkonna- ja looduskaitse ning -kasutamise ja kiirgusohutuse poliitika ja programmide ning tegevuskavade elluviimine.

Eelnõu § 3 sätestab toetuse ühikumäärad.

Lõigetes 1 ja 2 on sätestatud toetuse ühikumäärad.

Toetuse ühikumäära kehtestamise aluseks on finantsarvutused, kuna toetusega saab hüvitada üksnes tavapärase põllupidamisega võrreldes poolloodusliku koosluse hooldamisel järgitavate täiendavate tingimuste (nõuete) täitmisega kaasnevat saamata jäänud tulu ja lisakulu. Täpsem teave selle kohta, millised kaasnevad lisakulud ja saamata jäänud tulu on iga toetuse ühikumäära väljatöötamisel arvesse võetud, on esitatud arengukava peatükis 8.2.8.3.7.10.

Oluline on silmas pidada, et taotleja peab teavitama makseasutust (*PRIA*-t) kõikidest muudatustest, mis ilmnevad võrreldes taotluse esitamise hetkega, sealjuures tuleb teavitada *PRIA*-t, kui soovitakse muuta poolloodusliku koosluse ala hooldamise võtet. Kui toetust taotleti ala karjatamise eest, kuid tegelikult soovitakse ala hooldada siiski niitmise ja niite kokkukogumise teel, tuleb *PRIA*-le esitada taotluse muutmise avaldus.

Lõikes 1 on esitatud põhitegevuse ühikumäärad ühe hektari kohta kalendriaastas, mis on järgmised:

- 1) puisniidu niitmise korral 450 eurot;
- 2) puiskarjamaa karjatamise korral 250 eurot;
- 3) kadakatega niitude karjatamise korral 250 eurot;
- 4) kadakatega niitude niitmise korral 185 eurot;
- 5) muu niidu karjatamise korral 150 eurot;
- 6) muu niidu niitmise korral 85 eurot.

Lõikes 2 on esitatud lisategevuse toetuse ühikumäär – liigikaitseliselt olulistel rannaaladel poollooduslike koosluste täiendava hooldamise eest on ühikumäär ühe hektari kohta kalendriaastas 232 eurot.

Lõikes 3 sätestatakse toetuse ühikumäära kaasnevate elupaikade maksimaalne ulatus. Kui lõike 1 punktides 2–6 nimetatud poollooduslik kooslus piirneb muude poollooduslike kooslustega või sisaldab muid poollooduslikke kooslusi, kuid nende koosluste üleminekut ei ole võimalik looduses selgelt eristada, võib toetust anda lõike 1 punktides 2–6 sätestatud määras ka muude poollooduslike koosluste kohta tingimusel, et muu poollooduslik kooslus ei moodusta kogu taotletavast alast enam kui 49 protsenti.

Lõiked 4 ja 5 sätestavad aluse juhuks, kui kohustuseaastal esitatud nõuetele vastavate taotluste rahastamise summa ületab tegevuse liigile eelarveaastaks määratud summat.

Toetuse eripärast tulenevalt ei ole selle toetuse puhul kõigi nõuetekohaste taotluste täies mahus rahuldamiseks eelarve mittejätkumise korral tavapäraste eelistuskriteeriumite rakendamine põhjendatud, mistõttu on üheks alternatiiviks hektaripõhise ühikumäära vähendamise mehhanism (kõik nõuetele vastavad taotlejad saavad toetust, ent vähendatud ühikumääraga). Seetõttu vähendab PRIA lõike 4 kohaselt sellisel juhul toetuse ühikumäära ulatuses, mis on vajalik kõigi nõuetele vastavate taotluste rahuldamiseks maksimaalsel võimalikul määral; lõike 5 kohaselt on tal õigus vähendada üht, mitut või kõiki lõikes 1 nimetatud ühikumäärasid ja lõikes 2 nimetatud ühikumäära. Õiguslik alus toetuse ühikumäära vähendamiseks tuleb ELÜPS-i § 79 lõikest 3. Kui taotleja ei ole toetuse ühikumäära vähendamisega nõus, on tal õigus määratavast toetusest loobuda.

Eelnõu §-des 4 ja 5 sätestatakse toetusõiguslikkuse nõuded, mis selle toetuse puhul jagunevad toetusõiguslikkuse nõueteks taotleja kohta ja toetusõiguslikkuse nõueteks maa kohta.

Toetusõiguslikkuse nõuete eesmärk on tagada toetuse eesmärkide parem täitmine ning välistada toetuse mittesihipärane maksmine ja asjatu administratiivkoormus. Toetusõiguslikkuse nõudeid peab täitma kogu kohustuseperioodil. ELÜPS-i § 79 lõike 4 järgi jäetakse toetuse taotlus rahuldamata, kui taotleja, taotlus või toetatav tegevus ei vasta vähemalt ühele toetuse andmise nõudele, mis on esitatud taotlejale, taotlusele või toetatavale tegevusele, kui EL-i õigusaktidest ei tulene teisiti. Komisjoni delegeeritud määruse (EL) nr 640/2014, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 1306/2013 ühtse haldus- ja kontrollisüsteemi osas, otsetoetuste, maaelu arengu toetuse ja nõuetele vastavuse süsteemiga seoses kohaldatavatest maksetest keeldumise ja nende tühistamise tingimuste osas ning kõnealuste toetuste ja süsteemiga seotud halduskaristuste osas (ELT L 181, 20.06.2014, lk 48–73), artikli 35 lõike 1 kohaselt ei maksta taotletud toetust või see tühistatakse täielikult, kui toetusõiguslikkuse nõudeid ei täideta.

Eelnõu § 4 sätestab nõuded taotlejale.

Toetust võivad taotleda füüsiline ja juriidiline isik ning juriidilise isiku staatusega ühendus (edaspidi koos *taotleja*).

Eelnõu § 5 sätestab nõuded toetusõigusliku maa kohta.

Lõike 1 kohaselt võib poolloodusliku koosluse hooldamise toetust taotleda vähemalt 0,1 hektari suuruse hoolduskõbliku poolloodusliku koosluse või selle osa kohta, mis on kantud keskkonnaregistrisse, asub looduskaitseaduse § 4 lõigetes 1, 2, 4 ja 5 nimetatud kaitstaval loodusobjektidel ning mida taotleja kasutab.

Keskkonnaregister on riigi põhiregister, mille ülesanne on hoida ja töödelda loodusressursside, looduspärandi, keskkonnaseisundi ja keskkonnategurite kohta käivaid andmeid. Sealjuures sisaldab keskkonnaregister andmeid kaitsealuste poollooduslike koosluste kohta. Siiski on keskkonnaregistrisse kantud ka sellised poollooduslikud kooslused, mis vajavad taastamist ja ei ole seetõttu veel niitmise või karjatamise teel hooldatavad. Et toetus saaks makstud sihipäraselt – vaid hoolduskõblilike alade kohta – on täpsustatud toetusõiguslike alade tingimusi.

Toetust saab taotleda maa kohta, mida taotleja kasutab. Eeldatakse, et ala kasutada saab see, kellel on maa kasutusõigus. Kasutusõigus on maa omanikul, maa rentnikul

(põllumajanduslik rendileping) või muul õiguslikul alusel maa kasutajal (kasutusvaldus, tasuta kasutamise leping). Kui taotlejal puudub põllumajandusmaa kasutusõigus, kuid sellest hoolimata taotleb ta poolloodusliku koosluse ala kohta toetust, rikub ta omandiõigust ning selle maa osas jäetakse taotlus rahuldamata. Teisalt, maa omanik, kes maa hooldamisega ei tegele, ei ole samuti õigustatud toetust saama. Toetuse saamise eeldusteks on nii maa kasutusõiguse omamine kui ka maa reaalne majandamine.

Rendisuhteid reguleerib võlaõigusseadus (§-d 339–360). Seadus ei kehtesta rendilepingule kohustuslikku vormi, see võib olla nii suuline kui ka kirjalik. Suulise rendilepingu puhul tuleb arvestada, et kokkuleppe (lepingu) olemasolu peab tõendama isik, kes tahab lepingualusele maale toetust saada. Kui taotleja ei suuda tõendada suulise rendilepingu olemasolu, loetakse, et rendileping puudus. Seega on soovitatav võimaliku segaduse ja vaidluste vältimiseks sõlmida lepingud kirjalikult.

Rendisuhete juures on oluline, et rendileandja vahetumisel rendilepingu kehtivus ei lõpe. Seega juhul, kui maa uus omanik soovib võtta ise maa kasutusse või anda selle omakorda rendile, tuleb tal eelmise rendileandja ja rentniku vahel sõlmitud rendileping üles öelda.

Lepingusse tuleks kirjutada täpsed andmed rendileandja ja rendilevõtja kohta, nende õigused (sh kellel on õigus taotleda pindalatoetusi) ja kohustused, lepingu jõustumise kuupäev ja kehtivus ning andmed rendile antava maa kohta. Lepingule tuleb lisada katastriüksuse plaan, kus on tähistatud rendileantav maa.

Maa kasutusõigust kontrollitakse kohapealse kontrolli käigus, kuid kasutusõiguse puudumine võib selguda ka administratiivses kontrollis.

Kui sama maa kohta on esitanud toetuse taotluse kaks isikut ja see selgub PRIA administratiivse kontrolli käigus, siis saadab PRIA mõlemale kirjaliku järelepärimise, millega küsitakse omandi- või kasutusõigust tõendavaid dokumente. Nende põllumajandusmaade osas, mille kasutamiseks puudub taotlejal õiguslik alus, jäetakse taotlus rahuldamata. Piisava tõendusmaterjali puudumisel võib jätta mõlemad taotlused rahuldamata.

Kasutusvaldust reguleerib asjaõigusseadus (§-d 201–224), tasuta kasutamise lepingut võlaõigusseadus (§-d 389–395). Jätkuvalt riigi omandis olevate maade või riigi omandis olevate maade ajutisse kasutusse ning kasutusvaldusesse andmine toimub vastavalt õigusaktides sätestatud korrale.

Lõige 2 sätestab poolloodusliku koosluse hooldamise ühikumäära toetusõiguslikud elupaigatüüpide koodid.

Elupaigatüüpide koodide klassifikatsioon on määratud vastavalt EÜ Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) I lisale.

Elupaigad koodidega 4030, 6210 ja 6280 on ühel ajal nii kadakatega niidu ühikumäära kui ka muu niidu ühikumäära toetusõiguslikud elupaigad. Kadakatega niidu ühikumäära toetust taotleda selliste 4030, 6210 ja 6280 elupaikade

esinemisalade kohta, kus kadakate ja puittaimede liituvus on vähemalt 0,1, ning muu niidu ühikumäära toetust taotlelda selliste 4030, 6210 ja 6280 elupaikade esinemisalade kohta, kus puittaimed puuduvad või puittaimi esineb vaid vähesel määral.

Lõike 3 kohaselt võib lisategevuse eest toetust taotlelda keskkonnaregistrisse kantud rannaalade kohta, mis on määratud „Poollooduslike koosluste tegevuskava 2014–2020“ kohaselt liigikaitseks oluliseks poollooduslikuks koosluseks.

Lõike 4 kohaselt on hoolduskõlblik poolloodusliku kooslus kaetud niidutaimestikuga ning on hooldatav niitmise ja niite kokkukogumise või karjatamise teel. Alal peab domineerima niidutaimestik. Taimestikuta alad võivad olla hajusalt üle ala – kui vastav ala on suurem kui 0,05 ha, arvatakse kogu see osa toetusõiguslikust pinnast välja.

Poollooduslik kooslus, kus niidutaimestik ei domineeri, loetakse toetusõiguslikuks vaid sellisel juhul, kui alal on taastamistööd korrektselt lõpetatud ja on loodud tingimused niidutaimestiku taastamiseks kiireimal viisil. Taastamistööd loetakse lõppenuks, kui ala vastab vähemalt loodushoiutoetuse määruses sätestatud taastamise tingimustele – maha ei ole jäänud raidmeid, mille diameeter on üle 5 cm ja pikkus üle 50 cm ning kändud on lõigatud võimalikult madalalt, mitte kõrgemalt kui 15 cm maapinnast; loopealsel taastamistöode lõppemisel kadakate ja muu puittaimestiku liituvus on maksimaalselt 0,3 ning puisniidu ja puiskarjamaa taastamistöode lõppemisel ei ületa liituvus 0,4 ja põõsarinde liituvus on kuni 0,1.

Nende alade puhul, kus on hiljaeagu lõppenud taastamistööd, tuleb silmas pidada, et toetust saab taotlelda juhul, kui tehakse määruse kohaseid tegevusi – ala niidetakse ja niide kogutakse kokku või karjatatakse, see tähendab, et loomadel on, millest toituda.

Kogu kohustuseperioodi jooksul tuleb taotlejal endal tagada selline ala hooldamine, et ala säiliks hooldatavana ja elupaiga seisund ei halveneks. Taotleja peab olema valmis vajaduse korral kohustuseperioodi vältel harvendama puid-põõsaid ja tõrjuma võsa ning pilliroogu.

Lõige 5 sätestab, millised kadakatega poollooduslikud kooslused on toetusõiguslikud. Kadakatega poollooduslikku kooslust ei loeta toetusõiguslikuks, kui puittaimede liituvus on suurem kui 0,5. Erandina on abikõlblikud vaid sellised üle 0,5 liituvusega kadakatega niidualad, kus kadakad või muu puittaimestik on tüvedena, nii et alal on ülepinnaliselt olemas niidutaimestik, sealjuures on niidule omane rohustu olemas ka kadakate all; ala on takistusteta ülepinnaliselt hooldatav, seal ei esine tihedaid kadakatukkasid ja lehtpuu võsa puudub. Sellisel alal aitavad kadakad tagada söödabaasi loomadele – kadakate raiumisel oleks heina tootmine väiksem.

Lõige 6 sätestab objektid ja elemendid, mis arvatakse toetusõigusliku maa hulka. Komisjoni delegeeritud määruse (EL) nr 640/2014 artikli 9 kohaselt arvestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1306/2013 ühise põllumajanduspoliitika rahastamise, haldamise ja seire kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrused (EMÜ) nr 352/78, (EÜ) nr 165/94, (EÜ) nr 2799/98, (EÜ) nr 814/2000, (EÜ) nr 1290/2005 ja (EÜ) nr 485/2008 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 549–607) II lisas loetletud nõuetele ja standarditele vastavad

maastikuelemendid, mis moodustavad osa põllu kogupindalast, toetusõigusliku maa osaks. Sellised maastikuelemendid on nimetatud põllumajandusministri 14. jaanuari 2015. a määruse nr 4 „Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded“ § 3 lõigetes 3–10. Nendeks võivad olla puude rida, puude või põõsastega hekk, alla 10 km² valgalaga eesvoolu ja maaparandussüsteemi maa-alal paiknevad kuivenduskraavid, kiviaed, looduse üksikobjekt, kinnismälestis ja kaardistatud pärandkultuuriobjekt.

Samuti loetakse toetusõigusliku ala osaks kuni 0,05 ha suurused puudetukad, kui seal ei ole niidutaimestikku, aga vastav looduslik element on vajalik põllumajanduslikuks tegevuseks (näiteks loomade varjumiseks) või keskkonnaeesmärkide saavutamiseks (näiteks maastikuline mitmekesisus). Üle 0,05 ha suurune puudetukk on toetusõiguslik, kui see vastab § 5 lõike 4 punkti 1 tingimusele: see on kaetud niidutaimestikuga ja on karjatatav või niidetav.

Toetusõigusliku ala osaks on kuni 2 m laiused maastiku joonelemendid, nagu kraavid ja teed, ning kuni 0,05 hektari suurused väikeveekogud ja taimestikuta alad. Toetusõiguslike alade hulka loetakse lisaks nõuetele vastavuse maastikuelementidele ka kiviaiad, heinaküünid, loomade varjualused olenemata pindalast, kui need täidavad oma algset funktsiooni. Kui objektid on sisuliselt hävinud, neile on peale kasvanud võsa ja objekti ei majandata, siis ei ole objekt toetusõigusliku ala osa.

Eelmises lõigus nimetatud väikeveekogude ja taimestikuta alade maksimaalne suurus ei kehti rannaniitude puhul, vaid seal on toetusõiguslikud kõik taimestikuta osad, näiteks soolakud, veelombid, lõukad ja teised rannaniidule iseloomulikud rannikuelupaigad olenemata pindalast. Toetust makstakse hooldustegevuse elluviimiseks, st toetusega kompenseeritakse poolloodusliku koosluse niitmise ja karjatamisega kaasnev saamata jäänud tulu ja täiendav kulu ning seepärast peaks suurema osa taotletavast alast moodustama siiski § 5 lõikes 4 nimetatud hoolduskõlbliku maa kriteeriumitele vastav ala.

Toetusõiguslikud ei ole rannaaladel taimestiku piirist mere poole jäävad klibu- ja liivarannad, küll aga kuuluvad toetusõigusliku rannaala hulka taimestiku piirist mere poole jäävad sellised alad, kus on vajalik karjatamine ja hooldamata jätmisel ohustaks ala roostumine. Silmas tuleb pidada, et kui roostik on rohkem kui aasta hooldamata, roog on puitunud ning maapinnale on moodustunud roomatt, siis selline ala ei ole toetusõiguslik.

Lõigetes 7 ja 8 on nimetatud maa, mille kohta ei ole võimalik toetust taotleda. Lõike 7 kohaselt ei või poolloodusliku koosluse hooldamise eest toetust taotleda maa kohta, mille kohta on taotletud teisi arengukava alusel antavaid pindalatoetusi, näiteks muud põllumajanduslikud keskkonnatoetused, mahepõllumajanduse toetus, Natura 2000 toetus põllumajandusmaale ja Natura 2000 toetus erametsamaale.

Samuti ei või taotleda puiskarjamaa ja kadakatega niidu ühikumääraga toetust alale/põllule, mille kohta taotletakse ELÜPS-i § 11 lõike 1 punktis 1 nimetatud ühtset pindalatoetust, kuna nimetatud poolloodusliku koosluse hooldamise toetusmäär puhul on arvestatud, et puude ja põõsaste tihedusest tulenevalt tuleb kasutada täiendavaid hooldusvõtteid ja seepärast on toetussummad suuremad. Samuti ei ole sellised alad suuremalt jaolt ühtse pindalatoetuse tähenduses toetusõiguslikud.

Ühtsele pindalatoetusele täiendavalt saab taotleda puisniidu, muu niidu ning lisategevusega rannaala toetuse ühikumääraga poolloodusliku koosluse hooldamise toetust.

Puisniidud on eriti ohustatud ja nende hooldamine vaearikas, millest tulenevalt on toetuse ühikumäär ühe hektari kohta maksimaalne, mida on võimalik Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 kohaselt maksta. Ekspertide arvates on täiendav kulu ja saamata jäänud tulu ühe hektari puisniidu hooldamiseks veelgi suurem, ja sellest tulenevalt on jäetud võimalus taotleda täiendavalt ühtset pindalatoetust.

Silmas tuleb pidada, et ühtset pindalatoetust saab taotleda vaid selle poolloodusliku koosluse osa kohta, mis vastab ühtse pindalatoetuse saamise tingimustele. Näiteks ei vasta üldjuhul puisniidud ühtse pindalatoetuse saamise tingimustele, kuna hektari kohta on puid rohkem kui 50. Kui aga puisniidu sisse jääb vähemalt 0,3 hektari suuruseid lagedamaid põllumajandusmaa osasid, mis vastavad ühtse pindalatoetuse saamise tingimustele, siis nende kohta on võimalik täiendavalt taotleda ühtset pindalatoetust.

Puisniidu, muu niidu ja lisategevuse ühikumääruga toetust saab taotleda ühtse pindalatoetuse põldude kohta vaid juhul, kui on tegemist sama taotlejaga. Lubatud ei ole selline situatsioon, kus ühe ja sama pinna kohta taotlevad toetust erinevad isikud – näiteks taotleb poolloodusliku koosluse hooldamise toetust rentnik ja ühtset pindalatoetust maaomanik –, vaid sama ala kohta erinevaid toetusi taotledes peab olema tegemist sama taotlejaga.

Eelnõu §-ga 6 sätestatakse nõuetele vastavuse järgimine. Nõuetele vastavust tuleb järgida kogu kalendriaasta vältel igal kohustuseaastal. Toetuse taotlemise esimesel aastal kehtib nõuete järgimise kohustus juba alates kalendriaasta algusest.

Nõuetele vastavus on süsteem, millega EL-i ühise põllumajanduspoliitika teatud pindalapõhiste ja loomatoetuste täies mahus saamine on seotud keskkonna, maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise, rahvatervise, loomatervise, taimetervise ja loomade heaolu vallas kehtestatud nõuete järgimisega. Nõuetele vastavuse süsteemiga välistatakse juhud, kus põllumajandustootja saab elementaarsete nõuete rikkumisel karistada küll valdkonna järelevalveasutuse poolt, kuid saab siiski täies mahus põllumajandustoetusi. Erinevate valdkondade nõudeid on nõuetele vastavuse süsteemi kaasatud järk-järgult alates 2004. aastast.

Toetuse saaja peab täitma kogu majapidamise maal ja põllumajanduslikus tegevuses põllumajandusministri 14. jaanuari 2015. a määruses nr 4 „Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded“ sätestatud nõudeid ning ELÜPS-i § 32 lõike 2 kohaselt avaldatud kohustuslikke majandamisnõudeid.

Kohustuslikud majandamisnõuded on valik juba kehtivatest erinevatest nõuetest, mille loetelu kinnitatakse iga aasta alguses ning mis on avaldatud nii Põllumajandusministeeriumi, PRIA kui ka teiste kontrolliasutuste veebilehtedel. Kohustuslikud majandamisnõuded sätestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1306/2013 artikli 93 ja lisa II alusel.

Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded mulla ja mulla süsinikuvarude kaitse, veekaitse ning maastikule iseloomulike vormide säilitamise ja hooldustööde minimaalse taseme osas taotleja põllumajandusliku tegevuse või põllumajandusmaa kohta on kehtestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1306/2013 artikli 94 ja lisa II alusel sätestatu kohaselt eelnimetatud põllumajandusministri määrusega.

Eelnõu §-s 7 sätestatakse baasnõuded.

Põllumajanduslikku keskkonnatoetust, mille üheks liigiks on ka poolloodusliku koosluse hooldamise toetus, on võimalik maksta üksnes põllumajanduskeskkonna valdkonna õigusaktide ja tavapäraste põllumajanduslike majandamisviisidega võrreldes täiendavate nõuete täitmise eest. Toetusega hüvitatakse täiendavate nõuete täitmisega kaasnev saamata jäänud tulu või lisakulud. Õigusaktide ja tavapäraste põllumajanduslike majandamisviiside nõudeid nimetatakse põllumajandusliku keskkonnatoetuse kontekstis baasnõueteks. Toetuse andmisel tuleb baasnõuete järgimist taotleja põllumajanduslikus majapidamises ka kontrollida ning kui mõnda baasnõuet rikutakse, vähendatakse rikkumise raskusastet, ulatust, kestust ja kordumist arvestades toetust või jäetakse taotlus rahuldamata. Täpsemalt on baasnõuete mõiste avatud Euroopa Komisjoni juhises „Technical elements of agri-environment-climate measure in the programming period 2014-2020”.

Taotleja täidab kogu kohustuseperioodi jooksul järgmiseid Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 artikli 28 lõikes 3 nimetatud kohustuslikke nõudeid:

- 1) Natura 2000 alal asuvat poollooduslikku kooslust ei tohi kahjustada. Kahjustamiseks loetakse taimkatte (rohukamara) hävitamist ja kooslusele mitteomase liigilise koosseisu kujundamist. Keelatud on väetamine, taimekaitsevahendite kasutamine, mullaharimine, metsa istutamine, maapõue kasutamine, loata ehitiste püstitamine või laiendamine, sh tiigi jm veekogu ning maaparandussüsteemi rajamine, v.a juhul, kui tegevus on kooskõlas looduskaitseadusega;
- 2) taotleja kannab andmed majapidamise põllumajandusmaal tehtud tegevuste kohta veeseaduse alusel peetavasse põlluraamatusse;
- 3) poollooduslikul koosluse esinemisalal, kuhu toetust taotletakse, peab olema kohapeal visuaalselt tuvastatav piir.

Toetust makstakse vaid selliste poollooduslike koosluste kohta, kus taotleja tagab, et taotletava ala piir on kohapeal visuaalselt tuvastatav. Näiteks võib looduslikuks piiriks lugeda kraavi, jõge, teed, järve ja põhikaardi kõlviku piiri. Tehislikuks piiriks loetakse eelkõige katastripiiri, vaia, tara, kiviaeda, puude märgistamist. Taotleja võib koosluse piiri ka muul viisil tähistada, kuid see peab olema selgelt visuaalselt tuvastatav.

Visuaalse piiri nõue on tingitud järgmistest asjaoludest:

- Kohuseperioodi jooksul tuleb töid teha ühel ja samal alal, sest vaid pikaajalise hoolduse teel saavutatakse keskkonnamäärangid.
- Tuleb vältida hilisemaid erimeelsusi ja on oluline üheselt aru saada, millisel pinnal töid tehakse.
- Tuleb tagada rahade sihipärane kasutamine – poollooduslike koosluste hooldamise toetust makstakse poollooduslike koosluste säilitamiseks. Üle 3% pinnaerinevusega kaasneb sanktsioon. Et seda ennetada, on oluline teada, millistes piirides ala hooldada.

Selgelt peavad olema piiritletavad erineva ühikumääraga alad. Näiteks kui tegemist on rannaniiduga, kus ühele osale taotletakse karjatamise ühikumääraga toetust ja teisele osale niitmise ühikumääraga toetust, siis kuna ühikumäär niitmisel ja karjatamisel on erinev, tuleb tagada eraldi visuaalne piir nii karjatatavale alale kui ka niidetavale alale.

Eelnõu §-des 8–11 sätestatakse nõuded toetatavate tegevuste elluviimiseks. Paragrahvis 7 nimetatud baasnõuetega võrreldes on tegemist n-ö täiendavate nõuetega, mille järgimise eest on võimalik põllumajanduslikku keskkonnatoetust maksta.

Lõikes 1 sätestatakse, et taotleja hooldab kohustuseperioodi vältel poollooduslikku kooslust määruses sätestatud nõuetekohase niitmise või karjatamise teel. Lisaks on sätestatud, et Keskkonnaamet võib ette näha käesolevast korrast erinevaid nõudeid, kui see on looduskaitseliselt põhjendatud. Sellest annab Keskkonnaamet toetuse taotlejale teada § 17 lõikes 1 sätestatud ajal. Säte on vajalik selleks, et toetuse saamise eesmärgil ei tuleks täita nõudeid, mis on vastuolus kaitstava loodusobjekti kaitsekorraga.

Lõige 2 sätestab, et taotleja peab poolloodusliku kooslust hooldama viisil, mis on saanud Keskkonnaameti nõusoleku.

Lõige 3 sätestab, et puisniitu tuleb hooldada niitmise teel, ala tuleb niita kooskõlas §-s 9 sätestatud niitmise nõuetega.

Traditsiooniliselt on puisniitudel tehtud eelkõige heina. Kui puisniidul karjatatakse enne niitmist loomi, muutub koosluse tüüp: puisniidust saab puiskarjamaa. Puiskarjamaa erineb puisniidust selle poolest, et seal ei tehta heina ja kari lastakse alale niipea, kui ilmad lubavad (kari on seal lume tulekuni). Ala karjatamine mõjutab tugevasti taimkatte liigilist koosseisu ehk muudab selle liigirikkust, kuna levima hakkavad vaid karjatamist taluvad liigid. Kuna loomad eelistavad süüa teatud liiki taimi, väheneb ajapikku kooslusel ka selliste taimeliikide osakaal. Puisniidul võib loomi karjatada vaid juhul, kui seda on varem niidetud ja kui niide on kokku kogutud.

Ajalooliselt on olnud loomade ädalal karjatamine tavapärase praktika – loomad lasti heinamaale mõned nädalad pärast suvist heinategu, kui peale kasvanud biomass oli piisavalt suur. Eriti hea on selline ala hooldamine lindudele, kes eelistavad kevadel vähese kulukihiga alasid, samuti on linnupoegadel paksu kulukihiga kaetud maapinnalt toidu kättesaamine raskendatud.

Lõige 4 sätestab, et puiskarjamaad tuleb hooldada karjatamise teel, ala tuleb karjatada kooskõlas määruse §-ga 10. Lisaks võib Keskkonnaamet vajaduse korral ette näha täiendavaid tingimusi, nagu näiteks ala üle niitmine/hekseldamine.

Lõige 5 sätestab tingimused rannaniitude ja loopealsete hooldamiseks. Rannaniidul ja loopealsel on lubatud vaid karjatamine. Niitmine on lubatud põhjendatud juhtudel vaid Keskkonnaameti nõusolekul.

Keskkonnaamet annab loa niitmiseks § 17 lõikes 1 sätestatud ajal, juhul kui on täidetud üks järgmistest tingimustest:

- niitmine on vajalik liigikaitseliste eesmärkide saavutamiseks;
- alalt on võimalik teha heina, sealjuures niide kokku koguda.

Rannaniidul on eriti olulised hästi hooldatud madalamad kohad. Kui karjatamisel loomad söövad sealt ja trambivad ala madalamates osades, siis niitmisel on oht, et need jäävad hooldamata või niidukiga niites jääb hein liialt kõrgeks. Kui aga vana taimestik veekogudesse jääb, hakkab see seal kogunema ja ajapikku lagunema. Nii ei sobi need ei kahlejatele, kuna kulukiht takistab maapinnalt toidu kätte saamist, ega ka kahepaiksetele sigimiseks, kuna neis pole laguneva taimestiku tõttu piisavalt hapnikku.

Loopealsetele niitmisloa andmisel arvestab Keskkonnaamet niidu produktiivsust – heinakasv peab olema piisavalt suur, et sealt oleks võimalik heina teha ning maha niidetud heina kokku koguda. Samuti antakse luba siis, kui niitmine on vajalik liigikaitseliste eesmärkide saavutamiseks.

Lõige 6 sätestab loopealse puhkeaasta tingimused. Loopealse võib jätta kohustuseperioodi ühel aastal hooldamata, kui loopealne on heas seisus ja vähese produktsiooniga (vähese heina kasvuga).

Puhkeaasta taotlemiseks tuleb toetuse saajal saada Keskkonnaametilt nõusolek hiljemalt kohustuseaasta 1. augustiks. Keskkonnaamet arvestab nõusoleku andmisel järgmisi asjaolusid:

- ala on ülepinnaalsetelt heas seisus või ülepinnaalsetelt hooldatud vähemalt puhkeaastale eelneval kolmel aastal;
- avatud kohtades on niidukamar (võib olla laiguti hävinud suurema karjatamiskoormuse tõttu);
- põõsaste katvus on kuni 30%;
- puhkeperioodile eelneval aastal on karjatamiskoormus olnud piisav: vähemalt 50% alast on karjatamisperioodi lõpuks madalaks söödud rohustu (kuni 5 cm kuivadel loopealsetel ja kuni 10 cm niisketel loopealsetel);
- alal puudub noor lehtpuuvõsa. Noore lehtpuuvõsa esinemise korral tuleb puhkeaasta jooksul või puhkeaastale eelneval aastal see eemaldada;
- ala taastamisest on möödas rohkem kui viis aastat.

Lõige 7 sätestab, et karjatataval alal on lubatud eelnevalt niitmine, kui niitmine ja niite kokkukogumine on tehtud hiljemalt 1. augustiks ja 1. oktoobriks tagatakse karjatamise tulemusele seatud tingimused. Loopealsel ja rannaniidul on eelnev niitmine lubatud üksnes Keskkonnaameti nõusolekul.

Mõnede poollooduslikest kooslustest sõltuvate linnuliikide arvukuse vähenemine on tingitud liialt kõrge rohu, pesitsusalade kulustumisest ning tüüpiliste lompide ja soonekohtade pinnastruktuuri kadumisest. Vastavad tagajärjed saavad, kui ala niidetakse suve alguses ning sügiseks on peale kasvanud ulatuslik biomass. Seepärast on oluline soodustada niidetavatel aladel järelkarjatamist.

Lõige 8 sätestab tingimused karjatatava ala ülehekseldamiseks või niitmiseks. Karjatatava poolloodusliku koosluse taimikut, mille kohta toetust taotletakse, on

lubatud üle niita või hekseldada üksnes Keskkonnaameti eelneval kirjalikul nõusolekul, sealjuures võib Keskkonnaamet vajaduse korral seada tingimuseks heksli/niite kokkukogumise.

Karjatatava ala üleniitmine või hekseldamine on täiendav vahend ala hea seisundi tagamiseks või parema seisundi loomiseks. Üleniitmine või hekseldamine ei saa olla vahend puuduliku karjatamise kompenseerimiseks. Enne loa välja andmist teeb Keskkonnaamet kohapealse kontrolli hindamaks, kas ala on piisavalt hooldatud. See tähendab, et kogu alal on tuvastatav loomade viibimine ja toitumine ning vähemalt 50% alast on madalaks söödud rohustu.

Üleniitmise või hekseldamise luba antakse karjatatavatel aladel pärast piisava karjatatavuse tagamist, sealjuures hinnatakse loa andmisel, kas taotleja on teinud endast oleneva ala heaks hooldamiseks. Seda hinnatakse muu hulgas selle kaudu, et karjatamisega ei ole viivitatud, vaid on alustatud optimaalsel ajal, on tagatud optimaalse suurusega karjakoplid ning piisav loomkoormus. Luba antakse, kui see on vajalik nende taimede niitmiseks või hekseldamiseks, mida loomad meelsasti ei söö, või ebasoovitavate dominantliikide allasurumiseks. Kui söömata heina biomass on suur, võib Keskkonnaamet määrata heksli/niite kokkukogumise. Eriti halb on niite/heksli mahajätmine rannaniitude madalamatesse veekogudesse, kus see hakkab lagunema ning loob ebasoovitavad tingimused nii kahlajatele kui ka kahepaiksetele.

Kui luba küsitakse sellise karjatatud ala kohta, kus madalaks söödud rohustu ulatus jääb alla 50%, aga taotleja poolt on eelnevalt tagatud optimaalne karjatamine (piisav loomkoormus, karjatamisega alustamine ei ole jäetud hilisele ajale jne), ning luba küsitakse eesmärgiga tagada loomadele uus sööt värske heina näol, siis võib Keskkonnaamet kaaluda võimalust anda luba üleniitmiseks või hekseldamiseks, kui see on elupaiga seisundi säilitamiseks ja parandamiseks vajalik, sealjuures tagatakse taotleja poolt 1. oktoobriks nõutud karjatamise tulemus (loomade viibimine ja toitumine kogu alal ning 50% ulatuses madalaks söödud rohustu).

Puittaimestiku üleniitmine või hekseldamine võib olla vajalik taastamisjärgsel puiskarjamaal juurevõsu allasurumiseks ja karjatataval rannaniidul, kui loomade karjatamine ei suuda ära hoida kadakate või võsa pealekasvamist.

Lõiked 9–10 sätestavad koolitusest osavõtu kohustuse. Selleks, et poollooduslikel kooslustel kasutataks alade hooldamiseks sobivaimaid hooldamisvõtteid, on oluline taotlejatele sellealast teavet jagada. Seetõttu peab taotleja või tema esindaja olema hiljemalt esimese kohustuseaasta 20. juuniks osalenud Keskkonnaameti korraldatud „Eesti maaelu arengukava 2014–2020“ poolloodusliku koosluse hooldamise koolitusel, kus jagatakse juhiseid alade hooldamiseks ja selgitatakse toetuse saamise tingimusi. PRIA sanktsioneerib esimese kohustusaasta 20. juuniks koolituse läbimise nõuet seni, kuni taotleja on koolituse läbinud.

Keskkonnaamet koolitas ka „Eesti maaelu arengukava 2007–2013“ poollooduslike koosluste hooldamise toetuse taotlejaid. Siinkohal tuleb silmas pidada, et osalema peab just perioodi 2014–2020 poolloodusliku koosluse hooldamise koolitusel ning eelmisel perioodil läbitud koolitust ei arvestata, kuna võrreldes eelmise perioodiga on toetuse saamise nõuded muutunud.

Kui taotleja suurendab esimese kohustuseaasta kohustuse alust maa pinda rohkem kui 15% nii, et algab uus kohustus, siis uuesti koolitust läbima ei pea.

Lõige 11 sätestab asjakohaste täiendavate lisatööde tegemise kohustuse. Tulenevalt toetuse eesmärgist makstakse toetust alade kohta, kus tagatakse elupaiga hea seisund või selle paranemine. Seepärast määrab Keskkonnaamet toetuse saajale lisatingimusi, kui see on vajalik toetuse eesmärkide saavutamiseks. Näiteks rannaniitudel ja teistel karjatatavatel aladel tuleb Keskkonnaamet madala kadaka, männi ja võsa eemaldamise; lähiaastatel taastatud puiskarjamaadele, mida ohustab juurevõsu peale kasvamine, tuleb lisaks karjatamisele ala üle käia võsalõikuriga; kui pärast karjatamist jäävad alale piirkonnad, kus loomad pole toitunud, siis tuleb need ala osad niita ja nende kokku koguda; ala ühtlasema karjatatuse saavutamiseks tuleb optimeerida karjakopliite suurust; pesarüüste jm röövluse kahandamiseks tuleb eemaldada röövloomade varje- ja vaatluskohti, nagu põõsastikud, üksikud puud jne.

Taotleja peab silmas pidama, et kui Keskkonnaamet on täiendava hooldustingimusena seadnud ala ülehekseldamise/niitmise, siis enne hekseldamistööde alustamist tuleb Keskkonnaametilt küsida eraldi nõusolek. Keskkonnaamet kontrollib enne loa andmist kohapeal, kas ala on piisavalt karjatatud, ning vajaduse korral seab tingimuseks niite/heksli kokkukogumise.

Rannaniitude puhul kahjustab puittaimestik sealset elurikkust, mistõttu tuleb see alalt eemaldada. Vajaduse korral jäetakse mõned puudetukad loomadele varjumiseks, sealjuures tuleb puudetukad jätta selliselt, kus need kahjustavad alal pesitsevate ja toituvate lindude heaolu kõige vähem. Muu niidu elupaikade puhul, nagu 6270, 6510 ja 7230, on soovitatav puittaimestiku katvus kuni 10–15%. Kui puittaimede katvus on suurem, tuleb see eemaldada. Kui puudetukad on toetuse raames toetusõigusliku ala osaks, määrab Keskkonnaamet toetuse raames täiendava tööna puittaimestiku eemaldamise.

Täiendavad tingimused määrab Keskkonnaamet koos teiste hooldamise tingimustega § 17 lõikes 1 sätestatud ajal. Kui toetuse saaja ei täida talle määratud täiendavaid tingimusi, vähendatakse toetust.

Eelnõu § 9 sätestab nõuded niitmistööde kohta.

Lõige 1 sätestab niitmise algusaja. Niitmine on lubatud kaitse-eeskirjas, kaitsekorralduskavas või liigi kaitse ja ohjamise tegevuskavas sätestatud ajast alates. Kui niitmise alguskuupäev ei ole kaitse-eeskirjas, kaitsekorralduskavas või liigi kaitse ja ohjamise tegevuskavas sätestatud, võib poollooduslikku kooslust niita 10. juulist või ala looduskaitselisi väärtusi arvesse võttes Keskkonnaameti lubatud ajast alates. Keskkonnaamet määrab varasema niitmise aja juhul, kui see on vajalik ebasoovitava taimestiku allasurumiseks, et seeläbi tagada parem elupaiga seisund, või kui ala niidetakse keskkonda säästval viisil kas käsitsi või hobuniidukiga.

Lõige 2 sätestab niite kokkukogumise ja äravedamise tähtajad. Niidetav poollooduslik kooslus peab olema niidetud ja niide kokku kogutud 1. septembriks. Kokku kogutud niide peab olema ära veetud taotluse esitamise aastale järgneva aasta 1. aprilliks või Keskkonnaameti nõusolekul muuks tähtpäevaks.

Niidetavate rohumaade puhul koosluse säilimiseks niitmisest üksi ei piisa, vaid vajalik on ka niite kokkukogumine ja äravedamine. Heina niitmine säilitab küll maastiku avatuna, kuid ei taga head liigilist koosseisu. Heina mahajätmisel moodustub kulukiht, millest taimed ei suuda läbi kasvada. Samuti takistab kulukiht seemnete idanemist. Heina kokkukogumine ja äravedamine on oluline ka seetõttu, et nendega viiakse ära toitained, eelkõige lämmastikku. Taimed koguvad lämmastikku ja kasutavad seda taimekasvu soodustamiseks. Kui niidet ei koristataks ega ära ei veetaks, saaksid taimed, kes suudavad lämmastikku rohkem siduda ja tõhusamalt kasutada, teiste taimede ees kasvuks olulise eelise.

Poolloodusliku koosluse hooldamise puhul peab niide olema esmalt 1. septembriks kokku kogutud ja taotlemisele järgneva aasta 1. aprilliks ära veetud. Nõuet on järgitud, kui eelmisest aastast ei ole alal heinapalle ega -kuhjasid, hein on alalt ära veetud. Niite äravedamise hiline tähtaeg on seotud poollooduslike koosluste traditsioonilise majandamisega. Näiteks on märgadel lamminiitudel heina ära veetud talvisel perioodil, kui maa on külmunud.

Lõige 3 sätestab tingimuse üle 15 hektari niidetavate alade kohta. Niidetava poolloodusliku koosluse ala, mis on suurem kui 15 hektarit, tuleb niita keskkonnasõbralikul viisil – keskelt-lahku, servast-serva või Keskkonnaametiga varem kirjalikult kokku lepitud teisel meetodil. Kõnealusel viisil niitmine võimaldab rohumaal pesitsevatel lindudel ja seal viibivatel loomad alalt aegsasti niitmise eest põgeneda. Servast-serva meetodil niitmisel liigutakse edasi-tagasi, niites järk-järgult ühest äärest teise. Keskelt-lahku meetodil niites tehakse esimene niide ala keskelt ning liigutakse järk-järgult ala ääre suunas. Servast ringiratast keskpunkti suunas niitmine ei ole lubatud.

Tööde alustamisest tuleb teavitada Keskkonnaametit. Soovitav on teavitada kirjalikult näiteks e-posti teel, aga lubatud on ka helistamine ja SMS-i saatmine. Keskkonnaamet registreerib/protokollib teavituse asjakohases andmebaasis. Nõue ei kehti puisniitude puhul, kuna nimetatud kooslustel on puude esinemise tõttu niitmine niigi liigendatud ja niitmine toimub keskmisest väiksemate niidukitega.

Eelnõu § 10 sätestab nõuded karjatamise kohta.

Lõiked 1 ja 2 sätestavad karjatamise algusaja. Kui karjatamise alguskuupäev on kaitse-eeskirjas, kaitsekorralduskavas, liigi kaitse või ohjamise tegevuskavas sätestatud, võib loomi karjatada neis sätestatud ajast alates. Kui karjatamise algusaeg ei ole kaitse-eeskirjas, kaitsekorralduskavas või ohjamise tegevuskavas sätestatud, tuleb rannaalal karjatamisega alustada hiljemalt 31. mail või Keskkonnaameti nõusolekul muust tähtpäevast alates. Karjatamisega võib alustada endale sobival ajal, kui Keskkonnaamet on andnud selleks nõusoleku – sellisel juhul poollooduslike koosluste loetellu alguskuupäeva ei märgita.

Lõige 3 sätestab karjatamise tulemuse. Karjatamise tulemusena peab olema 1. oktoobriks kogu taotletaval alal visuaalselt tuvastatav, et loomad on alal viibinud ja toitunud ning vähemalt 50% ulatuses on rohustu madalaks söödud.

Valdavalt lagedatel kultuurrohumaadel karjatamine viib paljude elustikurühmade (nagu linnud, erinevad selgrootud, kahepaiksed) mitmekesisuse ja ökoloogilise funktsionaalsuse vähenemisele. Kui kultuurrohumaadele on külvatud 3–4 liigist

koosnevat heinaseemne segu, mis koosneb sellistest liikidest, mida loomad meelsasti söövad, siis poollooduslikud kooslused on looduslikult oluliselt liigirikkamad. Hea karjatamistulemuse saavutamisel tuleks arvestada, et ala ei pea olema erinevalt kultuurrohumaast ülepinnaliselt ühtlaselt söödud taimestikuga (niitmise ja võrdse tulemusega), ja on igati mõistetav, kui alale jääb ka loomade poolt söömata taimi. Siiski tuleb tagada, et alad saaksid hooldatud viisil, mis tagab nende säilimise ka pikemas perspektiivis:

- Ebasoodsates tingimustes söövad loomad ka selliseid taimi, mis pole neile eriti meelepärased. Seepärast tuleb jätkata aladel hooldamist ka veel ajal, kui järele on jäänud taimestik, mida loomad üldjuhul ei söö, et seeläbi suruda alla vastavate liikide domineerimine.

- Soodustada tuleks segakarjatamist – erinevad liigid eelistavad erinevaid taimi ja nii saab tagatud parem ala hooldatus.

- Ala tuleks niita üle pärast seda, kui on saavutatud piisav karjatamistulemus (sealjuures peab olema eelnevalt tagatud, et on rakendatud kõik abinõud hea karjatamistulemuse saavutamiseks – karjatamisega on alustatud varakevadel, karjakoplid on optimaalse suurusega, arvestades loomade arvu jne). Oluline on silmas pidada, et karjatatava ala niitmine ei saa olla puuduliku karjatamise kompenseerimiseks, vaid on vahend karjatatava ala hea seisundi tagamiseks.

Madalaks söödud rohust sõltub koosluse tüübist ja konkreetsest hooldatavast alast. Madalaks söödud rohust hindamisel on kaks meetodit. Esimesel juhul on loomade poolt madalaks söödud niiduala, kus rohu kõrgus on

- kuivadel loopealsetel kuni 5 cm;

- luhaaladel kuni 20 cm ning

- rannaaladel, niisketel loopealsetel ja kõikidel teistel kooslustel kuni 10 cm.

Teisel juhul hinnatakse madalaks söödud rohust kohapeal kasvava rohust kõrguse järgi – madalaks söödud rohust on kuni ¼ kohapeal kasvava rohust kõrgusest. Näiteks kui majandamata poolloodusliku koosluse rohust kõrgus on 60 cm, siis 1. oktoobriks peab olema vähemalt pool alast kaetud rohustuga, mille kõrgus on maksimaalselt 15 cm.

Lõikes 4 sätestatakse, et poollooduslikul kooslusel on loomadele lisaööda andmine keelatud. Näiteks võib heina etteandmist võtta kui ala väetamist. Selle tõttu muutuvad mullaomadused ja mikrofloora, mulla niiskustingimused jms ning eelise saavad ebasoovitavad liigid, mis tõrjuvad teised liigid taimikust välja. Lisatoitainete tõttu muutub rohust lopsakamaks ja liigivaesemaks. Silo- ja heinapallide viimisel kooslusele antakse tõuge ka teatud liiki taimede seemnelisele paljunemisele. Loomade lisaöötmisega võib kaasneda ka ülemäärane ala tallamine, mistõttu võib kooslus hävida. Ekspertide hinnangul on taimiku liigilise koosseisu taastumise aeg umbes kümnekordne mõjutamise aeg.

Loomi tuleb sööta väljaspool poollooduslikku kooslust (söötmiseks ei loeta loomade karjatamist ja soola andmist loomadele, samuti on lubatud lühiajaliselt ja väikeses koguses heina ja muu sööda (nt õuna, kartuli, jõusööda, jahu) andmine loomade kokkukogumise ja inimesega harjutamise eesmärgil). Kuna vili võib hakata idanema, ei tohi seda suures koguses anda ega maapinnale söömiseks puistata. Kui loomi ei ole võimalik teistele aladele suunata, tuleb söötmissala taotletavast alast välja arvata.

Eelnõu § 11 sätestab lisategevuse nõuded liigikaitselisel olulistel rannaaladel. Tegemist on vabatahtlikult valitava üheaastase nõudega, mille tulemusena on vajalik kõrgema hoolduskvaliteedi tagamine. Tööd peavad olema tehtud 1. oktoobriks. Täpsemad tingimused on kirjeldatud „Poolloodusliku koosluse tegevuskavas 2014-2020“.

Eelnõu § 12 reguleerib põllumajandusliku majapidamise üleandmist.

Põllumajandusliku majapidamise üleandmise ja ülevõtmise korral kohaldatakse komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 809/2014, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1306/2013 rakenduseeskirjad seoses ühtse haldus- ja kontrollisüsteemi, maaelu arengu meetmete ja nõuetele vastavusega (ELT L 227, 31.07.2014, lk 69–124), artiklis 8 sätestatud, sealjuures tuleb silmas pida, et majapidamise ülevõtja võib majapidamise üle võtta, teavitades sellest PRIA-t ajavahemikul 22. maist kuni 1. septembrini, ning kui ta taotleb toetuse maksmist, makstakse toetus ülevõtjale.

Kui põllumajanduslik majapidamine antakse üle, siis ülevõtja võib kohustused üle võtta või nendest loobuda. Põllumajandusliku majapidamise üleandmisel on ülevõtjal soovitatav lisaks esitada vorm „Teave põllumajandusliku majapidamise üleandmise-ülevõtmise kohta ja taotlus ülevõtjale toetus(t)e maksmiseks“, mille saab PRIA veebilehelt.

Kui majapidamise ülevõtja ei esita dokumente ega taotle toetuse maksmist, makstakse toetus majapidamise üleandjale juhul, kui vajalike kohandustega on täidetud komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 809/2014 artikli 8 lõigetes 2–4 nimetatud tingimused.

Eelnõu § 13 reguleerib kohustuse üleandmist ja ülevõtmist.

Selleks, et tagada paindlikkus mitmeaastase kohustusega hõlmatud maade liikumisel majapidamiste vahel, on lubatud kohustuse üleandmine ja ülevõtmine. Kohustust on lubatud osaliselt või täielikult teisele isikule üle anda või teiselt isikult üle võtta.

Lõike 1 kohaselt võib kohustuse üle anda alates teisest kohustuseaastast. Esimesel kohustuseaastal võib kohustuse üle anda vääramatu jõu või erandlike asjaolude esinemise korral või põllumajandusliku majapidamise üleandmise korral vastavalt määruse §-le 12.

Kui kohustusega hõlmatud maa läheb majapidamisest välja, üle teisele isikule, võib teine isik kohustuse üle võtta ja seda jätkata. Kui kohustust üle ei võeta, siis kohustus lõpeb ja kohustuse üleandjalt toetust tagasi ei nõuta.

Lõiked 2 ja 3 sätestavad ülevõetud kohustuse suuruse ja kestuse arvestamise.

Kui kohustuse võtab üle isik, kellel varem ei olnud kohustust, loetakse kohustuseperioodi kestuseks ülevõetud kohustuse kestus.

Kui taotlejal on kohustusi, siis kohustuse ülevõtmise korral erineva ja sama kestvusega kohustused liidetakse ning kohustuseperioodi kestuseks loetakse lühemat aega kestnud kohustuse kestus. Näiteks kui taotleja, kellel on endal poolloodusliku koosluse hooldamise kohustus, mis on kestnud neli aastat, võtab üle teise taotleja poolloodusliku koosluse hooldamise kohustuse, mis on kestnud kaks aastat, siis

kohustused liidetakse – ühel taotlejal saab olla korraga üks poollooduslike koosluste hooldamise kohustus –, ning kuna kohustuseperioodi kestuseks loetakse lühemat aega kestnud kohustuse kestus, rakendub kogu kohustusele kohustuseperioodi teine kohustuseaasta.

Lõike 4 kohaselt peab kohustuse ülevõtja või tema esindaja, kui tal puudub kohustus, kohustuse ülevõtmise aastal osalema Keskkonnaameti korraldatud koolitusel hiljemalt 20. juuniks.

Lõigete 5 ja 6 kohaselt esitab ülevõtja kohustuse ülevõtmisel PRIA-le ajavahemikul 2.–21. maini kohustuse üleandmise-ülevõtmise vormi, esitades seal asjakohase teabe. Kohustuse ülevõtmisest teatamiseks e-teenuste keskkonnas esitab kohustuse ülevõtja 2.–21. maini asjakohased andmed, sealjuures kinnitab ka kohustuse üleandja nimetatud andmete õigsust PRIA e-teenuste keskkonnas.

Eelnõu § 14 reguleerib kohustuse suurendamist.

Kohustuse suurendamine toimub kooskõlas komisjoni delegeeritud määruse 807/2014, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 1305/2013 Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta ja kehtestatakse üleminekusätted (ELT L 227, 31.07.2014, lk 1–17), artikli 15 lõigetega 1 ja 2.

Lõike 1 kohaselt võib toetuse saaja kohustust suurendada kuni 15% esimese kohustuseaasta kohustuse aluse maa pindalast selle maa arvelt, mille kohta ei ole kohustust võetud. Sellisel juhul kohustuseperioodi kestus ei muutu. Kui kohustus suureneb üle 15%, algab uus viieaastase perioodiga kohustus.

Lõige 2 sätestab, et toetuse saaja teavitab kohustuse suurendamisest PRIA-t § 17 lõikes 2 sätestatud ajavahemikul, esitades §-s 17 nimetatud asjakohased dokumendid. Seega saab kohustust suurendada alates teisest kohustuseaastast, esitades sellekohased andmed PRIA-le toetuste taotlemise ajal.

Kohustuse üleandmise ja ülevõtmise korral on kohustuse üleandjal ja ülevõtjal õigus suurendada kohustusealuse maa pindala üksnes oma algse kohustuse arvelt. Ülevõetud kohustuse suurendamine ei ole lubatud. Kui ülevõtja soovib ülevõetud kohustust siiski suurendada, algab tal uus viieaastane kohustus.

Kohustuse suurendamiseks ei loeta § 12 kohast kogu majapidamise ülevõtmist ega § 13 kohast kohustuse üleandmist ja ülevõtmist.

Põllumajandusliku majapidamise ülevõtmise korral saab ülevõtja jätkata pooleli olevat üleandja kohustust. Kui taotlejal oli enne majapidamise ülevõtmist endal kohustus olemas, siis toimub kohustuse suuruse ja kestuse arvestamine vastavalt §-s 13 sätestatud kohustuse üleandmise ja ülevõtmise tingimustele.

Eelnõu § 15 sätestab kohustuse vähendamist. Lõike 1 kohaselt saab kohustusealuse pindala vähendamine toimuda üksnes kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 artikli 47 lõigetega 2–4. Kui kohustusealune maa läheb põllumajanduslikust majapidamisest välja ja koos maaga kohustust üle ei võeta, teavitab taotleja kohustuse vähendamisest PRIA-t § 17 lõikes 2 nimetatud

ajavahemikul, esitades §-s 17 nimetatud asjakohased dokumendid, millest nähtub, milline maa ei ole enam taotleja kasutuses ja mille kohta toetust ei taotleta. Kui nende maade kohta ei esita poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse taotlust ka maade ülevõtja, lähtutakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 artikli 47 lõikest 2.

Eelnõu § 16 sätestab kohustuse asendamise seonduvat.

Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse kohustusega on võimalik osaliselt või täielikult asendada nii perioodi 2007–2013 kui ka 2014–2020 mahepõllumajandusliku tootmise toetuse kohustust ja piirkondliku mullakaitse toetuse kohustust nende maade osas, kus ala vastab §-s 5 sätestatud poolloodusliku koosluse toetuse toetusõigusliku maa tingimustele.

Kui kohustuse asendamise korral on taotlejal selle määruse kohane kohustus, liidetakse asendatud pind taotleja esimese aasta kohustuse aluse maa pindalaga ning algab uus viieaastane kohustus.

Samuti võib asendada põllumajandusministri 8. märtsi 2010. a määruse nr 19 „Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord aastateks 2007–2013“ (edaspidi *põllumajandusministri määrus nr 19*) kohase kohustuse käesoleva määruse kohase toetuse kohustusega, kui see hõlmab kogu asjakohast pindala.

Kohustuse asendamisel tuleb käesoleva määruse kohane kohustus võtta kogu põllumajandusministri määruse nr 19 kohustusega hõlmatud maale. Kui põllumajandusministri määruse nr 19 kohase kohustuse asendamisel käesoleva määruse kohustusega kohustusealune pindala väheneb rohkem, kui on põllumajandusministri määruse nr 19 kohaselt lubatud, siis kohustus katkeb ja eelmistel aastatel makstud toetus nõutakse tagasi.

Toetuse saaja teavitab kohustuse asendamisest PRIA-t § 17 lõikes 2 sätestatud ajavahemikul, esitades §-s 17 nimetatud asjakohased dokumendid.

Eelnõu § 17 sätestab toetuse taotlemise korra.

Lõike 1 kohaselt esitab taotleja igal aastal alates 1. aprillist Keskkonnaametile lisas 1 toodud vormi kohase poollooduslike koosluste loetelu ja poolloodusliku koosluse kaardi, milles esitatud andmete põhjal annab Keskkonnaamet viie tööpäeva jooksul arvates nimetatud dokumentide kättesaamisest nõusoleku hooldamistingimuste kohta. Keskkonnaamet ei anna hooldamistingimustele nõusolekut, kui ala, mille kohta toetust taotletakse, ei ole hoolduskõlbulik.

Lõige 2 sätestab nende dokumentide loetelu, mis taotleja peab esitama PRIA-le ajavahemikul 2. maist kuni 21. maini:

1) maaeluministri 17. aprilli 2015. a määruse nr 32 „Otsetoetuste saamise üldised nõuded, ühtne pindalatoetus, kliima- ja keskkonnatoetus ning noore põllumajandustootja toetus” lisas 1 esitatud vormi kohase taotluse, millel kajastatakse need poollooduslikul kooslusel asuvad põllumassiivid, kuhu soovitakse taotleda täiendavalt ühtset pindalatoetust;

- 2) põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registrisse kantud põllumajandusmaa kohta põllumassiivi kaardi, millele on märgitud punktis 1 nimetatud taotluse lisas loetletud kasvatatavate põllumajanduskultuuride ja püsirohuma põldude numbrid ja põldude piirid;
- 3) Keskkonnaameti kinnitatud lisas 1 esitatud poollooduslike koosluste loetelu;
- 4) poolloodusliku koosluse kaardi.

Lõike 3 kohaselt esitab taotleja põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registrisse kandmata põllumajandusmaa kohta lõike 2 punktis 2 nimetatud põllumassiivi kaardi asemel katastrikaardi või muu kaardimaterjali, millele on märgitud lõikes 2 punktis 1 nimetatud taotluse lisas loetletud kasvatatavate põllumajanduskultuuride ning püsirohuma põldude numbrid, piirid ja katastritunnused.

Kogu põllumajanduslikus majapidamises olevate põldude taotlusele märkimise nõue tuleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 1306/2013 artikli 71 lõikest 1.

Lõike 4 kohaselt ei pea lõike 2 punktides 1 ja 3 nimetatud taotlus ja sellele lisatud dokumendid vastama maaeluministri 17. aprilli 2015. a määruses nr 32 „Otsetoetuste saamise üldised nõuded, ühtne pindalatoetus, kliima- ja keskkonnatoetus ning noore põllumajandustootja toetus” ja käesolevas määruses sätestatud vorminõuetele, kui need esitatakse elektrooniliselt PRIA e-teenuse keskkonna kaudu ning sisaldavad kõiki andmeid, mis on ette nähtud selles määruses sätestatud vorminõuetes.

Taotleja esitab toetuse saamiseks taotluse ja muud nõutud dokumendid igal kohustuseaastal. Kui taotleja taotleb ka teisi pindalatoetusi, tuleb tal esitada elektroonne makse- ja toetustaotlus kõikide toetuste kohta ühel ajal.

Hilinenud taotlusi on võimalik esitada 25 kalendripäeva pärast taotluse vastuvõtuperioodi. Sel juhul vähendatakse komisjoni delegeeritud määruse (EL) 640/2014 artikli 13 kohaselt väljamakstavat toetust iga tööpäeva eest 1%. Kui taotluse esitamisega hilinetakse üle 25 kalendripäeva, käsitletakse taotlust vastuvõetamatusena ja taotlejale toetust ei anta.

Eelnõu § 18 sätestab taotleja, taotluse ja toetatavate tegevuste nõuetele vastavuse kontrollimist.

Lõike 1 kohaselt kontrollib PRIA taotluses esitatud andmete õigsust ja toetuse saamise nõuetele vastavust, lähtudes komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 809/2014 artiklites 24–41 sätestatust.

Lõike 2 kohaselt teeb Keskkonnaamet nõuete täitmise üle kontrolli, lähtudes komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 809/2014 artiklites 24–41 sätestatust.

Lõike 3 kohaselt teevad nõuetele vastavuse nõuete osas kontrolli PRIA, Põllumajandusamet, Keskkonnainspeksioon ning Veterinaar- ja Toiduamet, lähtudes komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 809/2014 artiklites 65–72 sätestatust.

Lõike 4 kohaselt teeb taotleja lõigetes 1–3 nimetatud asutustele teatavaks kõik taotluse rahuldamise otsustamiseks vajalikud asjaolud, sealhulgas näitab vajaduse korral ette taotletava poolloodusliku koosluse piiri.

Taotleja peab teavitama PRIA-t viivitamata poolloodusliku koosluse kohta esitatud andmetes toimunud muudatusest või ilmnenu asjaolust, mis võib mõjutada toetuse taotluse kohta otsuse tegemist. Poollooduslike koosluste tegevustega seotud muudatused tuleb enne kooskõlastada Keskkonnaametiga, kuna § 8 lõike 2 kohaselt peab poollooduslikku kooslust hooldama viisil, mis on saanud Keskkonnaameti nõusoleku.

Toetuste taotlemisest ja taotluse menetlemisest lähtudes on maaelu arengu toetuste taotleja kohustused loetletud ELÜPS-i § 76 lõikes 3.

Eelnõu § 19 sätestab taotletud toetuse vähendamist.

PRIA otsustab toetuse vähendamise Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) nr 1306/2013, komisjoni delegeeritud määruses (EL) nr 640/2014 ning komisjoni rakendusmääruses (EL) nr 809/2014 sätestatud alustel ja korras.

Toetuse vähendamine on võimalik ainult selliste taotleja, taotluse, maa, loomade või toetatava tegevuse kohta kehtestatud nõuete rikkumise korral, mis ei ole toetusõiguslikkuse nõuded (v.a teatud juhtudel pindala suurus või loomade arv). Toetuse vähendamine võib olla põhjustatud erinevat tüüpi nõuetele mittevastavusest: nt kontrolli käigus kindlaks tehtud maa tegelik pindala erineb toetuse taotlusel märgitud pindalast, taotleja on rikkunud nõuetele vastavuse nõudeid, baasnõudeid või toetuse saamise nõudeid, taotleja esitab taotluse pärast taotluse esitamise tähtpäeva. Erinevat liiki nõuetele mittevastavuste korral tuleb PRIA-l kohaldada erinevaid komisjoni delegeeritud määruse (EL) 640/2014 ja/või komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 809/2014 sätteid. Toetuse saamise nõuete ja baasnõude rikkumise korral tuleb toetuse vähendamisel arvestada rikkumise raskusastet, ulatust, kestust ja kordumist.

Rikkumise raskusaste, ulatuse, kestuse ja kordumise mõisteid on selgitatud komisjoni delegeeritud määruse (EL) nr 640/2014 artikli 35 lõikes 3. Rikkumise raskusaste sõltub eelkõige mittevastavuse tagajärgede olulisusest, võttes arvesse nende nõuete taotletavat eesmärki, mida ei ole järgitud. Rikkumise ulatus sõltub eelkõige rikkumise mõjust kogu tegevusele. Rikkumise kestus sõltub eelkõige selle mõju ajalisest ulatusest või mõju mõistlike vahenditega lõpetamise võimalusest. Kordumine sõltub sellest, kas ühe ja sama toetusesaaja puhul on avastatud samalaadseid rikkumisi seoses ühe ja sama meetme või tegevuse liigiga eelmise nelja aasta või kogu programmiperioodi 2014–2020 jooksul või seoses analoogse meetmega programmiperioodi 2007–2013 jooksul. Nõuetele vastavuse nõuete rikkumise korral tuleb toetuse vähendamisel arvestada rikkumise korduvust, ulatust, raskusastet ja püsivust. Nimetatud mõisteid on selgitatud komisjoni delegeeritud määruse (EL) nr 640/2014 artikli 38 lõigetes 1–4.

Eelnõu § 20 sätestab taotluse rahuldamist ja rahuldamata jätmist.

Arvestades kontrollide tulemusi, teeb PRIA taotluse rahuldamise, osalise rahuldamise või rahuldamata jätmise otsuse kohustuseaastale järgneva aasta 10. veebruariks. PRIA teeb taotluse rahuldamata jätmise otsuse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) nr 1306/2013, komisjoni delegeeritud määruses (EL) 640/2014 ning ELÜPS-is sätestatud alustel.

Eelnõu §-ga 21 sätestatakse toetuse maksmise otsustamine.

Kuna ka poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse näol on tegemist Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1306/2013 V jaotise II peatükis toodud ühtse haldus- ja kontrollisüsteemiga hõlmatud toetusega, kohaldub sellele sama määruse artikli 75 lõige 1 ning PRIA peab tegema toetuse maksmise otsuse sellise aja jooksul, et toetusraha oleks võimalik kanda toetuse saaja arvelduskontole kohustuseaastale järgneva aasta 30. juuniks.

Eelnõu §-s 22 on esitatud rakendussätted.

Lõike 1 kohaselt avalikustatakse PRIA veebilehel teave keskkonnaregistrisse kantud poollooduslike koosluste kohta, mis on Keskkonnaameti hinnangu kohaselt 2015. aasta seisuga hoolduskõlblikud.

Toetuse menetlemise lihtsustamise huvides ning tagamaks toetuse sihipärane maksmine, on soovitatav taotlemisel aluseks võtta vastav andmekiht ja seal esitatud koosluse number. Lisaks aitab see tagada toetuse sihipärase maksmise seeläbi, et on võimalik teha erinevaid administratiivseid kontrole ning toetuse kvaliteetne ja õigeaegne määramine.

Lõike 2 kohaselt saab määruse § 2 lõikes 3 nimetatud lisategevuse eest toetust taotleda alates 2016. aastast.

Lõike 3 kohaselt peab taotletav ala § 5 lõigetes 4–5 sätestatud toetusõigusliku maa tingimustele vastama 2015. aastal hiljemalt 1. oktoobriks. Sealjuures tuleb silmas pidada, et toetust saab taotleda vaid juhul, kui alal on võimalik ellu viia määruses sätestatud hooldustegevusi, tagatakse nõuetekohane niitmine või karjatamine.

Määrusega täpsustatakse toetusõigusliku maa tingimusi, millest tulenevalt ei ole hinnanguliselt 4000 hektarit poollooduslikke kooslusi, mida on varasematel aastatel hooldatud, enam toetuskõlblikud. Et võimaldada senistel ala hooldajatel uute tingimustega kohanemist, on vajalik üleminekuaasta.

Kui on ilmne, et taotletavat ala pole 1. oktoobriks võimalik § 5 lõigetes 4–5 sätestatud tingimustele vastavaks viia, ei anna Keskkonnaamet § 17 lõike 1 kohast hooldamistingimuste nõusolekut.

Lõike 4 kohaselt peab § 8 lõikes 9 nimetatud koolitus 2015. aastal olema läbitud hiljemalt 1. oktoobriks.

Lõigetes 5 ja 6 sätestatakse taotlemiseks esitatavate dokumentide esitamise tähtajad 2015. aastal. Paragrahvi 17 lõikes 1 nimetatud dokumendid, mis on esitatud Keskkonnaametile enne selle määruse jõustumist, kuid mitte enne 1. aprilli 2015, loetakse esitatuks õigeaegselt. Taotluse esitamise tähtaeg algab aga 2015. aastal 7. maist ja kestab 25. maini.

Lõike 7 kohaselt on 2015. aastal § 12 lõikes 2 sätestatud ajavahemik 26. maist kuni 4. septembrini. Põllumajandusliku majapidamise ülevõtmisest teavitamise aega on täpsustatud seoses taotluste vastuvõtuaja lükkumisega 25. maini.

Määruse **lisa 1** on poollooduslike koosluste loetelu esitamise vorm.

Määruse **lisa 2** on kohustuse üleandmise-vastuvõtmise vorm.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas EL-i õigusega. Eelnõu ettevalmistamisel on lähtutud järgmisest määrustest:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1306/2013 ühise põllumajanduspoliitika rahastamise, haldamise ja seire kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrused (EMÜ) nr 352/78, (EÜ) nr 165/94, (EÜ) nr 2799/98, (EÜ) nr 814/200, (EÜ) nr 1290/2005 ja (EÜ) nr 485/2008 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 549–607);
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1305/2013 Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 487–548);
- komisjoni delegeeritud määrus (EL) nr 807/2014, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 1305/2013 Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta ja kehtestatakse üleminekusätted (ELT L 221, 31.07.2014, lk 1–17);
- komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 808/2014, milles sätestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 (Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta) rakenduseeskirjad (ELT L 227, 31.07.2014, lk 18–68);
- komisjoni delegeeritud määrus (EL) nr 640/2014, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 1306/2013 ühtse haldus- ja kontrollisüsteemi osas, otsetoetuste, maaelu arengu toetuse ja nõuetele vastavuse süsteemiga seoses kohaldatavatest maksetest keeldumise ja nende tühistamise tingimuste osas ning kõnealuste toetuste ja süsteemidega seotud halduskaristuste osas (ELT L 181, 20.06.2014, lk 48–73);
- komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 809/2014, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1306/2013 rakenduseeskirjad seoses ühtse haldus- ja kontrollisüsteemi, maaelu arengu meetmete ja nõuetele vastavusega (ELT L 227, 31.07.2014, lk 69–124).

4. Määruse mõjud

Poolloodusliku koosluse hooldamise toetusega aidatakse kaasa poollooduslike koosluste soodsa seisundi ning sellest tulenevalt väärtuslike elupaikade säilimisele 40 000 hektaril. Kaudselt aidatakse põllumajandustootjatele ja teistele maavaldajatele hõive säilitamise või loomise kaudu kaasa ka elujõulise maarahvastiku ja paikkonna asustuse säilimisele.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Arengukava meetme 10 kogueelarve on 244 927 000 eurot, millest tegevuse liigi „Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus“ kogueelarve on arengukava peatüki 11.4.1.1 kohaselt 40 200 000 eurot (sh sisalduvad ka u 4,7 miljonit eurot „Eesti maaelu arengukava 2007–2013“ poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse 2014. aastal vastu võetud taotluste rahastamiseks). Sellest 36 000 000 euro osas on Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi (EAFRD) osalus 75% (27 000 000 eurot) ja Eesti riigieelarve osalus 25% (9 000 000 eurot) ning 4 200 000 euro osas EAFRD osalus 100% (viimatinimetatud vahendite näol on tegemist Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1307/2013, millega kehtestatakse ühise põllumajanduspoliitika raames toetuskavade alusel põllumajandustootjatele makstavate otsetoetuste eeskirjad ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrused (EÜ) nr 637/2008 ja (EÜ) nr 73/2009 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 608–670), artikli 14 lõike 1 kohaldamisel EAFRDle üle kantud vahenditega, mida Eesti riigieelarvest ei kaasfinantseerita).

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks Keskkonnaministeeriumile ja Rahandusministeeriumile õigusaktide eelnõude elektroonilises kooskõlastamise süsteemis EIS. Keskkonnaministeerium kooskõlastas eelnõu märkustega, millega arvestamist või mittearvestamist on kajastatud seletuskirja lisaks olevas tabelis. Rahandusministeerium ei ole eelnõu heakskiitmise või kooskõlastamata jätmise kirja ettenähtud tähtpäevaks eelnõude kooskõlastamise infosüsteemi kaudu esitanud ega kooskõlastamistähtaja pikendamist taotlenud, mistõttu tuleb Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt lugeda eelnõu heakskiidetuks.. Eelnõu saadeti informatsiooniks ka PRIAle ja arengukava seirekomisjonile.

(allkirjastatud digitaalselt)

Ants Noot

Kantsler